

ISSN 1991-3494

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

THE BULLETIN

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

1944 ЖЫЛДАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ИЗДАЕТСЯ С 1944 ГОДА
PUBLISHED SINCE 1944

3

АЛМАТЫ
АЛМАТЫ
ALMATY

2016

МАМЫР
МАЙ
MAY

Б а с р е д а к т о р

ҚР ҰҒА академигі

М. Ж. Жұрынов

Р е д а к ц и я а л қ а с ы :

биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Айтхожина Н.А.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байпақов К.М.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Байтулин И.О.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Берсімбаев Р.И.**; хим. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Газалиев А.М.**; а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Дүйсенбеков З.Д.**; а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Елешев Р.Е.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Қалменов Т.Ш.**; фил. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА академигі **Нысанбаев А.Н.**; экон. ғ. докторы, проф., ҰҒА академигі **Сатубалдин С.С.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбжанов Х.М.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбішев М.Е.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Әбішева З.С.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Абсадықов Б.Н.** (бас редактордың орынбасары); а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Баймұқанов Д.А.**; тарих ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Байтанаев Б.А.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Давлетов А.Е.**; физ.-мат. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Қалимолдаев М.Н.**; геогр. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Медеу А.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Мырхалықов Ж.У.**; биол. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Огарь Н.П.**; техн. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Таткеева Г.Г.**; а.-ш. ғ. докторы, проф., ҚР ҰҒА корр. мүшесі **Үмбетаев И.**

Р е д а к ц и я к е ñ е с і :

Ресей ҒА академигі **Велихов Е.П.** (Ресей); Әзірбайжан ҰҒА академигі **Гашимзаде Ф.** (Әзірбайжан); Украинаның ҰҒА академигі **Гончарук В.В.** (Украина); Армения Республикасының ҰҒА академигі **Джрбашян Р.Т.** (Армения); Ресей ҒА академигі **Лаверов Н.П.** (Ресей); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Москаленко С.** (Молдова); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Рудик В.** (Молдова); Армения Республикасының ҰҒА академигі **Сагян А.С.** (Армения); Молдова Республикасының ҰҒА академигі **Тодераш И.** (Молдова); Тәжікстан Республикасының ҰҒА академигі **Якубова М.М.** (Тәжікстан); Молдова Республикасының ҰҒА корр. мүшесі **Лупашку Ф.** (Молдова); техн. ғ. докторы, профессор **Абиев Р.Ш.** (Ресей); техн. ғ. докторы, профессор **Аврамов К.В.** (Украина); мед. ғ. докторы, профессор **Юрген Аппель** (Германия); мед. ғ. докторы, профессор **Иозеф Банас** (Польша); техн. ғ. докторы, профессор **Гарабаджиу** (Ресей); доктор PhD, профессор **Ивахненко О.П.** (Ұлыбритания); хим. ғ. докторы, профессор **Изабелла Новак** (Польша); хим. ғ. докторы, профессор **Полещук О.Х.** (Ресей); хим. ғ. докторы, профессор **Поняев А.И.** (Ресей); профессор **Мохд Хасан Селамат** (Малайзия); техн. ғ. докторы, профессор **Хрипунов Г.С.** (Украина)

Главный редактор

академик НАН РК

М. Ж. Журинов

Редакционная коллегия:

доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **Н.А. Айтхожина**; доктор ист. наук, проф., академик НАН РК **К.М. Байпаков**; доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **И.О. Байтулин**; доктор биол. наук, проф., академик НАН РК **Р.И. Берсимбаев**; доктор хим. наук, проф., академик НАН РК **А.М. Газалиев**; доктор с.-х. наук, проф., академик НАН РК **З.Д. Дюсенбеков**; доктор сельскохоз. наук, проф., академик НАН РК **Р.Е. Елешев**; доктор физ.-мат. наук, проф., академик НАН РК **Т.Ш. Кальменов**; доктор фил. наук, проф., академик НАН РК **А.Н. Нысанбаев**; доктор экон. наук, проф., академик НАН РК **С.С. Сатубалдин**; доктор ист. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Х.М. Абжанов**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **М.Е. Абишев**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **З.С. Абишева**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Б.Н. Абсадыков** (заместитель главного редактора); доктор с.-х. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Д.А. Баймуканов**; доктор ист. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Б.А. Байтанаев**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **А.Е. Давлетов**; доктор физ.-мат. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **М.Н. Калимолдаев**; доктор геогр. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **А. Медеу**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Ж.У. Мырхалыков**; доктор биол. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Н.П. Огарь**; доктор техн. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **Г.Г. Таткеева**; доктор сельскохоз. наук, проф., чл.-корр. НАН РК **И. Умбетаев**

Редакционный совет:

академик РАН **Е.П. Велихов** (Россия); академик НАН Азербайджанской Республики **Ф. Гашимзаде** (Азербайджан); академик НАН Украины **В.В. Гончарук** (Украина); академик НАН Республики Армения **Р.Т. Джрбашян** (Армения); академик РАН **Н.П. Лаверов** (Россия); академик НАН Республики Молдова **С. Москаленко** (Молдова); академик НАН Республики Молдова **В. Рудик** (Молдова); академик НАН Республики Армения **А.С. Сагиян** (Армения); академик НАН Республики Молдова **И. Тодераш** (Молдова); академик НАН Республики Таджикистан **М.М. Якубова** (Таджикистан); член-корреспондент НАН Республики Молдова **Ф. Лупашку** (Молдова); д.т.н., профессор **Р.Ш. Абиев** (Россия); д.т.н., профессор **К.В. Аврамов** (Украина); д.м.н., профессор **Юрген Аппель** (Германия); д.м.н., профессор **Иозеф Банас** (Польша); д.т.н., профессор **А.В. Гарабаджиу** (Россия); доктор PhD, профессор **О.П. Ивахненко** (Великобритания); д.х.н., профессор **Изабелла Новак** (Польша); д.х.н., профессор **О.Х. Полещук** (Россия); д.х.н., профессор **А.И. Поняев** (Россия); профессор **Мохд Хасан Селамат** (Малайзия); д.т.н., профессор **Г.С. Хрипунов** (Украина)

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан». ISSN 1991-3494

Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан №5551-Ж, выданное 01.06.2006 г.

Периодичность: 6 раз в год

Тираж: 2000 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, 220, тел. 272-13-19, 272-13-18.

www: nauka-nanrk.kz, bulletin-science.kz

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2016

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75

Editor in chief

M. Zh. Zhurinov,
academician of NAS RK

Editorial board:

N.A. Aitkhozhina, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **K.M. Baipakov**, dr. hist. sc., prof., academician of NAS RK; **I.O. Baitulin**, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **R.I. Bersimbayev**, dr. biol. sc., prof., academician of NAS RK; **A.M. Gazaliyev**, dr. chem. sc., prof., academician of NAS RK; **Z.D. Dyusenbekov**, dr. agr. sc., prof., academician of NAS RK; **R.Ye. Yeleshev**, dr. agr. sc., prof., academician of NAS RK; **T.Sh. Kalmenov**, dr. phys. math. sc., prof., academician of NAS RK; **A.N. Nysanbayev**, dr. phil. sc., prof., academician of NAS RK; **S.S. Satubaldin**, dr. econ. sc., prof., academician of NAS RK; **Kh.M. Abzhanov**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.Ye. Abishev**, dr. phys. math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Z.S. Abisheva**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.N. Absadykov**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK (deputy editor); **D.A. Baimukanov**, dr. agr. sc., prof., corr. member of NAS RK; **B.A. Baytanayev**, dr. hist. sc., prof., corr. member of NAS RK; **A.Ye. Davletov**, dr. phys. math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **M.N. Kalimoldayev**, dr. phys. math. sc., prof., corr. member of NAS RK; **A. Medeu**, dr. geogr. sc., prof., corr. member of NAS RK; **Zh.U. Myrkhalykov**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK; **N.P. Ogar**, dr. biol. sc., prof., corr. member of NAS RK; **G.G. Tatkeeva**, dr. eng. sc., prof., corr. member of NAS RK; **I. Umbetayev**, dr. agr. sc., prof., corr. member of NAS RK

Editorial staff:

E.P. Velikhov, RAS academician (Russia); **F. Gashimzade**, NAS Azerbaijan academician (Azerbaijan); **V.V. Goncharuk**, NAS Ukraine academician (Ukraine); **R.T. Dzhrbashian**, NAS Armenia academician (Armenia); **N.P. Laverov**, RAS academician (Russia); **S.Moskalenko**, NAS Moldova academician (Moldova); **V. Rudic**, NAS Moldova academician (Moldova); **A.S. Sagiyan**, NAS Armenia academician (Armenia); **I. Toderas**, NAS Moldova academician (Moldova); **M. Yakubova**, NAS Tajikistan academician (Tajikistan); **F. Lupaşcu**, NAS Moldova corr. member (Moldova); **R.Sh. Abiyev**, dr.eng.sc., prof. (Russia); **K.V. Avramov**, dr.eng.sc., prof. (Ukraine); **Jürgen Appel**, dr.med.sc., prof. (Germany); **Joseph Banas**, dr.med.sc., prof. (Poland); **A.V. Garabadzhiu**, dr.eng.sc., prof. (Russia); **O.P. Ivakhnenko**, PhD, prof. (UK); **Isabella Nowak**, dr.chem.sc., prof. (Poland); **O.Kh. Poleshchuk**, chem.sc., prof. (Russia); **A.I. Ponyaev**, dr.chem.sc., prof. (Russia); **Mohd Hassan Selamat**, prof. (Malaysia); **G.S. Khripunov**, dr.eng.sc., prof. (Ukraine)

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 1991-3494

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan N 5551-Ж, issued 01.06.2006

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 2000 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 219, 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

<http://nauka-nanrk.kz/>, <http://bulletin-science.kz>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2016

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

СӘТБАЕВ ЖӘНЕ ҚАЗАҚТЫҢ МҰНАЙЫ

Халқымыздың біртуар перзенті, академик Қ.Сәтбаевтың геологиядан басқа ғылымдарда, мәдениет саласында, тарихта қалдырған еңбектері мол. Өткен ғасырдың отызыншы жылдар ішінде Орталық Қазақстанның шикізат базасын кешенді зерттеу негізінде тау-кен инженері Қ. Сәтбаев байтақ өңірдегі темір құрамдас рудаларға, мұнай мен газға, тас көмірге жүргізілетін геологиялық барлау жұмыстары болашағының зор екенін дәлелдей отырып, орталық және республикалық баспасөзге тұрақты түрде мақалаларын жариялап тұрғандығы белгілі. Академик Қ.И.Сәтбаевтың мемориалдық музейінің қызметкерлері Ұлттық Ғылым академиясының тарихында ерекше орын алатын ұлы ғалымның мұнай және химия өндірісін өркендету жөніндегі деректі болжамдары мен тұжырымды тапсырмалары туралы деректерді жиыстыруға ат салысты. Солардың бірі Қ. Сәтбаевтың басшылығымен 1949 жылы Гурьевте (Атырау) Қазақ КСР ҒА-ның мұнайға арналған көшпелі сессиясын өткізу.

Бұл сессияға республикамыздың және бүкіл Кеңес Одағынан 300 ден астам көрнекті ғалымдарымен мұнай мамандары катысты. Алты күнге созылған сессияда 52 баяндама тыңдалып, Батыс Қазақстанда геология-барлау жұмысының көлемін кеңейту және оны нәтижелі ету шаралары жан жақты талқыланды («Из дневника 4-й (Гурьевской) сессий Академии Наук Казахской ССР»). Вестник АН КАЗ ССР, 1949, февраль, № 2(17). – С. 137-144).

Бұл сессияда сол кездегі зерттелген оңтүстік Ембі ауданы болашағы зор өте көлемді мұнайлы аймақтың шағын ғана бөлігі екендігі айтылып, Батыс Қазақстанның басқа өңіріндегі бұданда бай мұнай-газ қорын геологиялық – барлау бойынша жұмыстың көлемін кеңейту туралы шешім қабылданды. Әсіресе, «қара алтынның» мол қоры шоғырланған Каспий теңізінің солтүстік және солтүстік-шығыс жағалауына баса назар аудару туралы дәлелді деректер негізінде үкіметке және басқа да басшы органдарға тиісті ұсыныстар жолданды. Сонымен қатар, сессияда Каспий теңізінің солтүстік жағалауы суының таяз болуы сол маңда алғашқы мұнай өнімінің пайда болуына қолайлы жағдай жасағаны айтылды. Бүгін осы ғылыми тұжырымның дәл айтылғанына таңдануға болады. Себебі, Каспий теңізінің солтүстік таяз бөлігі теңіздің басқа секторларына қарағанда мұнайлылығы өте жоғары. Қазақ КСР ҒА осы ғылыми сессиясын Гурьевте (Атырау), яғни Батыс Қазақстан мұнай өнеркәсібінің орталығында өткізуі кездейсоқ емес еді. Себебі, академик осы өңірдегі мұнай өнеркәсібінің зор болашағын өзінің ғылыми сезімталдығымен және тәжірибелі маман ретінде сезінді. Осы кезден өңірдің табиғи ресурстарын анықтау мақсатында үлкен көлемді зерттеулер жүргізіле бастады.

Бұл мәселеге академик әрқашан ерекше көңіл бөліп отырды. Мысалы, 1959 жылы Атырауда Қ. И. Сәтбаев пен облыстық партия комитетінің бірінші хатшысы Н. Д. Оңдасыновтың бастамасымен Қазақ КСР ғылым Академиясының геология министрлігімен біріктірілген ғылыми техникалық конференциясы өткізілді. Оның жұмысына мұнай мен газға катысы бар 410 мамандар мен ғалымдар катысып, Жайықтың оң жағында, әсіресе Маңғыстау түбегінде мұнай мен газдың мол қоры бар екенін ғылыми дәлелдеп берді.

Асқар таудың биіктігі етегінде тұрғанда аса сезілмей, содан ондаған шақырым ұзай барып артына қарағанда ғана байқалатыны сияқты, Қаныш ағадай арыстың сол жылдардағы тынымсыз қам-қаракеті қазірде, жарым ғасырға жуық уақыт өткен соң айқынырақ танылып отыр. Бүгінде «Ғасыр жобасы» атанып, күллі әлем жұртшылығын таңғалдырып, әрі қызықтырып отырған ауқымды істі ғалым-геолог түбек қойнынан алғашқы мұнай фонтаны атқылаған жылдардан кем дегенде 15–20 жыл бұрын көрегендікпен болжап, сол байлықтың ел кәдесіне тезірек асуына жол ашып кеткені кеменгерлігі демеске таңымыз жоқ.

Академик Қ. И. Сәтбаевтың батыс аймақты дамытуға, әсіресе мұнай газ қорын іздеуге, табуға қосқан баға жетпес ғылыми, практикалық еңбектері әзірше толық ескерілмей келеді. Ол кісінің бұл туралы сіңірген еңбектерін аздаған мамандар, оның өзінде сол тарихи күндерді өз көзімен көрген адамдарға ғана белгілі.

Ұлы ғалымның Маңғыстау түбегінің қойнауынан алғашқы мұнай атқылаған жылдардан 15–20 жыл бұрын көрегендікпен болжам айтқанын Саламат Мұқашев өзінің «Өткенді оймен шолғанда» кітабында жазады. Ол кісі сол жылдары Маңғыстау обком партиясының бірінші хатшысы болып қызмет атқарған. Сондай-ақ, бұрынғы геология министрлері Ш. Е. Есенов пен С. Е. Шақабаев, геология министрінің бұрынғы орынбасары Б. М. Қуандықов Маңғыстау түбегінде мұнай қорын молайтуға Қаныш Имантайұлы өткізген ғылыми мәжілістердің және өзінің тікелей араласқанының шешуші рөл атқарғаны жөнінде талай мемлекеттік маңызы бар іргелі жиындарда айтқанды.

Академик Қ. И. Сәтбаев қазақ зиялыларының бірі ретінде өз бойындағы нағыз ғалымның болмыс-бітімін және өз дәуірінің азаматтық тамаша қасиеттерін сіңіре білген, оны түгелдей ғылымға арнаған, отанына адал болған жан. Ол орыс және қазақ тілдерінде көптеген ғылыми еңбектер жазды. Қазақстанның мұнай-газ қоры туралы «Қазақстан – менің отаным аттыт мақаласында (Алматы, «Галым» 1999. 318-372-бб.) былай дейді: «Жер астының бір байлығы – мұнай. Бір кезде республикамыз мұнай мен табиғи газға тапшы болатын. Оның себебі КССР-ның бұрынғы мұнай өнеркәсібі министрлігі тарапынан Орал-Ембі бойындағы кеннің маңызы жете бағаланбауы және осы өңірдегі кендерді ашудың өте баяу қарқынмен жүргізілуі. Таяу жылдар ішінде Қазақстан үлкен мұнай, қуатты газ өнеркәсібінің (еліміздің үшінші Бакуы) иесі болмақ. Қазір Батыс Қазақстан осы байлықтың ордасы болып отыр. Маңғышлақта, Оңтүстік Ембіде табылған мұнай өзінің сапалылығы, қоры жағынан Бакудікінен кем түспейді. Ал, Ақтөбе даласындағы табиғи газдың мол қоры жатыр. Сөйтіп, Қазақстан таяу арада газ, мұнай өндіру жөнінен КССР-да алдыңғы қатарға шығады».

Академик Қ. И. Сәтбаевтың ұйымдастырушылық қабілетінің нәтижесінде мұнай-газ проблемасымен шұғылданатын бірнеше ғылыми-зерттеу мекемелері қысқа уақыт ішінде ашылды. Академияның геологиялық ғылымдар институтында 1954 жылы Қ. И. Сәтбаевтың тікелей басшылығымен ең алғаш рет мұнай геологиясымен айналысқан жеке топ құрылды. Қ. И. Сәтбаев ұлттық ғылыми мамандар даярлауда аса көп еңбек атқарды. Басқа саланы айтпағанның өзінде мұнай газ саласына жас, білікті мамандарды тартып, оларды тәрбиеледі.

Белгілі ақын, Қазақстанның еңбек сіңірген қоғам қайраткері, Қ. И. Сәтбаев атындағы халықаралық қордың төрағасы Кәкімбек Салықов: «Келесі көп айтыла бермейтін нәрсе - қазіргі Маңғыстау мұнайының ашылуына мұрындық болған да Қаныш Сәтбаев. Осында барлау жұмысын жүргізгендердің «мұнда мұнай жоқ» деп кеткелі жатқанын естіген Қанекөз өзі ұшып келіп істі қайтадан қолға алады. Министрмен сөйлесіп, қаражат бөлгізеді. Барлау картасын өзі жасап береді. Осылайша Маңғыстау мұнайы ашылған» («Аңыз адам» журналы № 13(49) шілде 2012 жыл 17-б.).

Академик Қ. И. Сәтбаевтың Батыс Қазақстан өңірінің өндіргіш күштерін даму, әсіресе мұнай-газ қорын барлау жұмыстарын дұрыс жолға қою туралы қажырлы еңбегі туралы Қазақстан үкіметін көп жылдар басқарған, көрнекті қоғам қайраткері Нұртас Оңдасынов былай деп естелік айтқан: «Қазақстанда мұнай өндіруді мейлінше көбейту және газ кендерін табу мақсатына арналған Гурьевте екі рет жалпы одақтық мағынасы бар кеңес өткізілді. Оларға мұнай мен газға қатысы бар көптеген мамандар мен ғалымдар қатысты. Ғалымдар Жайықтың оң жағында, әсіресе Маңғыстау түбегінде мұнай мен газдың мол қорлары бар екенін ғылыми дәлелдеп берді. Бұл Маңғыстауда үлкен көлемде барлау ісін ұйымдастыруды талап етті. Ол үшін Ембі мұнай бірлестігінің қарамағынан барлау бөлімін ашып, оны Қазақ КСР Геология министрлігіне беру керек болды. Осы жөнінде Гурьев облыстық партия комитеті республиканың басшылық органдарына ұсыныс енгізді. Бұған бірлестік басшылары тікелей қарсы шықты. Бұл – көп жылдық үйреншіктіліктің салдары. Өйткені, осы уақытқа дейін мұнай барлауы Ембінің бойындағы ескі кәсіпшіліктердің төңірегінде жүргізіліп келгенді. Маңғыстауда зор көлемді барлау жүргізудің қиындықтарын біле тұрып, бірақ оның зор болашағын сезе білген Ғылым Академиясы, оның президенті академик Сәтбаев, облыстың ұсынысын толығымен қолдады.

Сонымен қатар, бұл жаңа да қиын істі ғылым негізімен жүргізу үшін Гурьевте қолма-қол Мұнай және табиғи тұздар ғылыми зерттеу институтын ашып берді. Бұл – Қанекеннің көрегендігі еді. Қазір Қазақстан мұнай мен газ өндіруде қандай орын алатыны мәлім.» (Нұртас Оңдасынов. Тұңғыш президент. Заңғар Қ. Сәтбаев туралы естеліктер. Алматы, «Айкос», 1999. 24-25-бб.)

Қазақстан Республикасының Президенті Н. Ә. Назарбаевтың «Абай» журналының сауалдарына жауап беріп, ұлтымыздың ұлы тұлғалары туралы ой-толғамын әңгіме еткені жұртшылыққа мәлім. Нұрсұлтан Әбішұлының сол дәстүр бойынша халқымыздың біртуар перзенті, академик Қаныш Имантайұлы Сәтбаев туралы: «Бүгінде «Ғасыр жобасы» атанған Маңғыстау мен Атыраудағы мұнай мен газдың орасан зор қорын көп жылдар бұрын болжап, соны тезірек табу үшін жасаған қам-қарекеті... Одақтық үкімет басшылары алдындағы зор беделімен жүзеге асқан ұланғайыр, әрі мәңгі игіліктер» – дейді. (Сәрсекке М. Жиырмасыншы ғасырдың ұлы тұлғасы. (Н. Ә. Назарбаевпен сұхбат.) Қазақ әдебиеті. 1999. № 15. 9-16 сәуір. 4-5-бб.)

Мұнай ел игілігі, осы «қара алтын» халқымыздың тұрмысын арттырып, қазақ елінің өркендеуіне себебші болып отыр. Атырау қазір қазақ мұнайының астанасы. Осы батыс аймақта мұнай-газ қорын іздеуге, табуға мұрындық болған академик Қаныш Имантайұлы Сәтбаев есімі әрқашан да халқының біртуар ұлы ретінде есте қалады.

Б. Айтмухамбетова, академик Қ. И. Сәтбаевтың мемориалдық музейінің директоры, ҚР мәдениет қайраткері;

Ш. Жұмабаева, академик Қ. И. Сәтбаевтың мемориалдық Музейінің ғылыми қызметкері

**Publication Ethics and Publication Malpractice
in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the described work has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the Cross Check originality detection service <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/ru/>

Редакторы *М. С. Ахметова, Д. С. Аленов*
Верстка на компьютере *Д. Н. Калкабековой*

Подписано в печать 24.05.2016.
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
11,5 п.л. Тираж 2000. Заказ 3.